

Ruokaosasto
Lainsäädäntöneuvos Johanna Wallius
Neuvotteleva virkamies Mirja Kiviranta

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI RUOKAHALLINNON TIETOVARANNOSTA SEKÄ SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 262/2020 VP)

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki ruokahallinnon tietovarannosta, jolla kumottaisiin voimassa oleva laki maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä (284/2008). Uudistuksella pyritään varmistamaan maatalous-, elintarvike- ja maaseutuelinkeinohallinnon tietoaineistojen käsittelyä koskevan lainsäädännön ajantasaisuus ja toimivuus ottaen huomioon erityisesti tietosuoja ja tiedonhallintaa koskevassa yleislainsäädännössä tapahtuneet muutokset sekä yhä pidemmälle edenneeseen digitalisaatioon liittyvät tarpeet.

Ehdotettu laki sisältäisi tarvittavat EU:n yleistä tietosuoja-asetusta sekä kansallisia yleislakeja täydentävät säännökset hallinnonalan tietoaineistojen käsittelyä koskien. Laki olisi nykyiseen tapaan yleislain asemassa suhteessa niihin hallinnonalan lakeihin, joihin sisältyy tarkempia säännöksiä rekisterinpitovelvoitteista ja rekisterien tietosisällöistä.

Uuden lain soveltamisalaan kuuluva tieto- ja rekisterikonaisuus vastaisi voimassa olevan lain kattamaa kokonaisuutta, mutta kokonaisuus määriteltäisiin uudella tavalla niiden viranomais-tehtävien kautta, joita varten rekisterejä pidetään ja joissa tietoaineistoja syntyy. Ehdotettu laki koskisi aiempaa selvemmin tietoa ja sen käsittelyä, ei niinkään tietojärjestelmää, jonka osia viranomaisten rekisterit ovat, tai sitä digitaalista alustaa, jolla rekisterit toimivat. Tätä muutosta ilmentäisi myös lain nimen muutos.

Esitetty uudistus karsisi rekisterien rakennetta ja sisältöä koskevia säännöksiä sekä poistaisi hallinnonalan lainsäädäntöön muodostunutta päällekkäisyyttä suhteessa yleislainsäädäntöön. Tämä yksinkertaistaisi varsin laajaa ja monimutkaista yleis- ja erityissäännösten kokonaisuutta ja helpottaisi sen soveltamista. Viranomaistehtäviä varten tarpeellisten teknisten rajapintojen avaaminen rekistereihin helpottuisi.

Esityksellä selkeytettäisiin rekisterinpitoon sekä henkilötietojen käsittelyyn liittyviä viranomais-ten vastuita tietosuoja-asetuksen sääntely huomioon ottaen. Ruokaviraston ohella ELY-keskukset, aluehallintovirastot ja kunnat säädettäisiin yhteisrekisterinpitäjiksi, ja yhteisrekisterinpitölanteeseen liittyvä vastuunjako määriteltäisiin laissa. Muita hallinnonalan tehtäviä hoitavia viranomaisia ei säädettäisiin rekisterinpitäjiksi, mutta laissa olisi säännökset näiden viranomaisten roolista ja vastuista rekisteritietojen päivittämisessä.

Viranomaisille säädettäisiin velvollisuus ilmoittaa toiselle viranomaiselle tiedosta, joka voi merkitä tämän viranomaisen valvontatoimivaltaan kuuluvan lainsäädännön rikkomusta. Sääntelyn tarkoituksena on mahdollistaa tietojen käyttäminen aiempaa joustavammin hallinnonalan lakisääteisissä tehtävissä tietokokonaisuuden säädetyissä käyttötarkoituksissa. Tarkoituksena on myös vähentää byrokratiaa ja samojen tietojen keräämistä rekisteröidyltä useaan kertaan.

Ehdotetussa ruokahallinnon tietovarantoa koskevassa laissa olisi uudet ns. Inspire-direktiivin ja ympäristötiedodirektiivin täytäntöönpanoon liittyvät säännökset viljelyä koskevien paikkatietojen julkaisemisesta sekä ympäristötiedon luovuttamisesta. Paikkatietoja koskevia avoimuusvelvoitteita toteutettaessa Ruokavirasto voisi paikkatietoinfrastruktuurista annetun lain (421/2009) 7 §:n mukaisesti saattaa viljelylohkoja ja kasvulohkoja koskevia julkisia paikkatietoja sekä näitä

koskevat rekisteröintitunnukset yleisesti saataville tietoverkossa aineiston katselua tai lataamista varten. Laissa määriteltäviä ympäristötietoja saisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) estämättä luovuttaa ruokahallinnon tietovarannosta ilman että pyytäjän tarvitsee perustella pyyntöään. Paikkatietoina ei julkaistaisi eikä ympäristötietoina luovutettaisi tilatunnuksia eikä tietoja, joista luonnolliset henkilöt ovat suoraan tunnistettavissa.

Lisäksi ehdotetussa laissa olisi nykyistä lakia vastaavat säännökset tuensaajien julkistamisesta sekä rekisteritietojen poistamisesta. Harmaan talouden torjuntaan liittyvän viranomaisten välisen tietojenvaihdon tehostamiseksi lakiin ehdotetaan säännöksiä viranomaisen oikeudesta luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti talous- ja työsuojelurikosten ja ihmiskaupan torjuntaan osallistuville viranomaisille.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi ruoka- ja luonnonvaratilastoista annettua lakia ja riistavahinkolakia sekä tehtäväksi uudistuksesta johtuvat muutokset 12 lakiin, joihin sisältyy erityissäännöksiä ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluvista rekistereistä. Kyse on pääosin viittaus-säännösten teknisluonteisesta päivittämisestä, mutta myös mm. erityislaeissa olevien rekisterinpitäjyyttä koskevien säännösten yhdenmukaistamisesta tarvittavilta osin ehdotetun lain sääntelyyn.

Muutettavana olevaan markkinajärjestelylakiin ehdotetaan tehtäväksi samassa yhteydessä muutos, jolla sokerialan hintaselvitysten vastaanottamiseen liittyvä tehtävä siirrettäisiin Ruokavirastolta Luonnonvarakeskukselle, jolle muut hintaselvityksiin liittyvät tehtävät pääosin jo kuuluvat. Kyse on melko vähäisestä muutoksesta, jolle on Luonnonvarakeskuksen ja Ruokaviraston suostumus ja johon ei liity budjettivaikutuksia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2021 pian niiden vahvistamisen jälkeen.

Paikkatietojen julkaisemista koskevat komission uusimmat suunnitelmat

Paikkatietojen julkaisemista koskevat säännösehdotukset perustuvat Euroopan komission reilu vuosi sitten esittämiin kannanottoihin ja tulkintoihin siitä, mitä maataloutta koskevia tietoja jäsenvaltioiden tulisi julkaista Inspire-direktiivin täytäntöönpanoon liittyvän viimeisimmän siirtymäajan päättyessä 21.10.2020. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen helmikuussa 2021 komissio on kuitenkin tuonut jäsenvaltioiden tietoon päivitetyn suunnitelmansa. Lisäksi on varmistunut, että komissio koordinoi sellaisen EU:n laajuisen portaalin perustamisen, josta olisi pääsy jäsenvaltioiden julkaisemiin IACS-järjestelmään sisältyviin paikkatietoihin. Portaali on tarkoitus ottaa käyttöön 15.3.2021, ja komissio kehottaa jäsenvaltioita julkaisemaan pinta-alatukiin liittyvät metatiedot vuoden 2021 kuluessa.

Suunnitelmissa erona komission aiempiin kannanottoihin ja suunnitelmiin on erityisesti se, että alustavien tietojen mukaan julkaiseminen koskisi myös tuotantoeläimiin liittyviä paikkatietoja (sis. määrät/eläintyytit/tuotantosunnat). Julkaisemista koskeva asia on kytketty avoimesta datasta ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2019/1024 siten, että julkaistavia maatalouteen liittyviä tietoja pidettäisiin kyseisen direktiivin mukaisina ”arvokkaina tietoaaineistoina”, joiden uudelleenkäyttöön katsotaan liittyvän merkittäviä yhteiskunnallisia tai ympäristöön tai talouteen liittyviä hyötyjä. Esillä on myös ollut se, että komissio antaisi asiasta täytäntöönpanosäädöksen. Kotieläimiä koskevien paikkatietojen julkaisemisesta tarvitaan vielä paljon lisää tietoja, ja tällä hetkellä käytettävissä olevien tietojen perusteella näiden tietojen julkaisemiseen maa- ja metsätalousministeriö suhtautuu hyvin varauksellisesti. Ministeriö ei näiden syiden vuoksi ehdota hallituksen esitykseen sisältyviin paikkatietojen julkaisemista koskeviin säännösehdotuksiin muutoksia.